

O BRĂȚARĂ DACICĂ DE LA ȘIMLEU SILVANIEI

Descoperirile dacice de la Șimleu Silvaniei sînt cunoscute de mai multă vreme în literatura de specialitate. Aceste vestigii, care par să graviteze în jurul fortificației aflată pe dealul Măgura (încă prea puțin cercetată prin săpături sistematice), indică existența în această zonă a unui puternic centru daco-getic. El se încadrează în ansamblul cetăților și așezărilor dacice din partea de vest și nord a Munților Apuseni¹.

Printre descoperirile mai vechi făcute pe dealul Măgura se numără și o piesă aflată în Muzeul de istorie a Transilvaniei din Cluj Napoca². Este vorba de o brățară de bronz confectionată din trei segmente unite între ele prin inele. Fiecare segment este realizat dintr-un fragment de sîrmă rotundă, pe care sînt aplicate alte trei sîrme torsionate. Acestea din urmă sînt sudate de inelele de legătură formînd niște noduri. Diametrul brățării este de 9,6 cm., iar grosimea corului ei de 0,8 cm. (fig. 1/4).

Această brățară a fost publicată pentru prima dată de M. Roska. Din punct de vedere cultural el o atribuia celților³.

Deasemenea, piesa a mai fost prezentată cu ocazia a numeroase expoziții din țară și de peste hotare, fiind atribuită daco-getilor⁴.

Totuși, în literatura de specialitate au persistat o serie de confuzii în legătură cu acest tip de brățări. Astfel, în 1977 H. Keiling a publicat un mormînt aparținînd unei femei, descoperit în spațiul germanic la Lalendorf (kr. Güstrow)⁵. Parțial deranjat de lucrări agricole, mormîntul avea un inventar foarte bogat compus din numeroase obiecte de import din lumea romană și din zona scandinavă. Pe baza lor, complexul a fost datat în perioada imperială timpurie. Cu aceeași ocazie, H. Keiling atrăgea atenția asupra cîtorva obiecte recuperate ulterior. Printre acestea se aflau două verigi cu noduri și o brățară, toate din bronz. Obiectele respective, atribuite celților, se datează în Latene C—D și deci, nu au putut face parte în nici un caz — după părerea cercetătorului german — din mormîntul descoperit la Lalendorf. În continuare, H. Keiling este de părere că cele trei piese au ajuns în spațiul mecklenburghez din Pannonia. Una din analogiile pe care H. Keiling o indică pentru brățara de bronz de la Lalendorf (și

¹ S. Dumitrașcu, în *Crisia*, 1, 1971, 39—46 (cu enumerarea descoperirilor făcute pînă la acea dată); idem, în *Crisia*, 2, 1972, p. 141—142; idem, în *Thraco-dacica*, 1, 1976, p. 262—263; Al. V. Matei, în *ActaMP*, III, 1979, p. 17—19; E. Chirilă, Al. V. Matei, în *ActaMP*, 10, 1986, p. 95—117.

² Nr. inv. V 392 (1570). Mulțumesc și pe această cale d-lui dr. I. Glodariu pentru permisiunea de a desena această piesă ca și pentru cea de la Costești (vezi *infra*).

³ Roska, *Rep*, p. 274, nr. 224, fig. 330.

⁴ Vezi cataloagele xpozițiilor: *Civiltă română în România*, Roma, 1970, p. 125, A 70, pl. IV; *Iliri și daci*, Cluj—București, 1972, p. 177, D 168; *Expoziția civilizației daco-getilor în perioada clasică*, București—Bacău—Cluj-Napoca, 1976, p. 41, nr. 321; *Civilizația na Daco-Getite pres Klasiceskia period*, Sofia, 1980—1981, nr. 178.

⁵ H. Keiling, în *Symposium Ausklang der Latene-zivilisation und Anfänge der germanischen Besiedlung im Mittleren Donaugebiet*, Bratislava, 1977, p. 123—142.

care sugerează probabil autorului originea panonică a piesei sale) o constituie exemplarul de la Șimleul Silvaniei⁶.

Descoperirile din ultimii ani demonstrează că brățara de la Șimleul Silvaniei face parte dintr-o categorie de podoabe existente în lumea dacică. Tipologia acestora am prezentat-o cu altă ocazie⁷, de aceea mă voi referi la ea pe scurt.

Piesa menționată aparține primei variante a acestui tip de brățări. În aceeași variantă se încadrează exemplarele descoperite la Cuciulata (jud. Brașov)⁸, Tilișca (jud. Sibiu)⁹, Ocnița (jud. Vilcea)¹⁰, Pecica (jud. Arad)¹¹. O brățară provenind din cetatea dacică de la Costești (jud. Hunedoara), prezentind defecte de confecționare (datorită deficiențelor de turnare, sirmele nu sînt prevăzute cu torsionările specifice celorlalte exemplare), aparține aceleiași variante¹².

A doua variantă este reprezentată de brățara de la Lalendorf (fig. 1/3) și de o piesă descoperită la Grădiștea Muncelului¹³. Acestea sînt confecționate în același mod ca exemplarele primei variante, avînd în plus pe mijlocul fiecăruia din cele trei segmente cite un grup de trei noduri asemănătoare cu cele de pe verigile de legătură.

A treia variantă este constituită de o brățară de la Popești¹⁴ (fig. 1/1). Cele trei segmente unite prin inele sînt compuse doar din cite două bare turnate și torsionate, ușor arcuite, iar între ele se află, pe fiecare segment, cite un ornament vegetal.

Diametrele tuturor pieselor sînt cuprinse între 9 și 10 cm., doar brățara de la Popești avînd 12,3 cm.

Analizînd contextele de descoperire ale brățărilor prezentate (doar exemplarele de la Pecica, Ocnița și Tilișca au fost descoperite în complexe închise, bine date; pentru restul pieselor s-a luat în discuție întreaga durată de existență a siturilor din care provin), se poate remarca faptul că datarea acestora se concentrează în a doua jumătate a sec. I î.e.n. și pe toată durata sec. I e.n.¹⁵

Prin urmare atribuirea brățării de la Șimleul Silvaniei, ansamblului artefactelor dacice este indiscutabilă. Acest lucru pare să fie confirmat și de modul în care au fost utilizate piesele pe care le-am prezentat.

Diametrele relativ mari ale acestor podoabe sugerează purtarea lor pe brațe. În lumea antică utilizarea unor podoabe de braț este bine documentată de reprezentările figurate¹⁶. Tot arta figurativă este în măsură să demonstreze utilizarea unor astfel de brățări și în spațiul dacic. Mai multe brățări (sau o brățară spiralică?) se află pe brațele personajului feminin de pe una din falerele tezaurului

⁶ Cronologia acestui tip de brățări, așa cum se va vedea mai jos, permite formularea ipotezei că piesa de la Lalendorf a făcut parte din mormîntul datat în perioada imperială timpurie. Cf. A. Rustoiu, în *Thraco-dacica*, 12, 1991 (în curs de apariție).

⁷ *Ibidem*; idem, în *Symposia thracologica*, 8, Satu-Mare—Carei, 1990, p. 187—188.

⁸ F. Costea, I. Ciupea, în *Cumidava*, 12, 1, 1979—1980 p. 19, fig. 3.

⁹ N. Lupu, *Tilișca. Așezările arheologice de pe Cățanaș*, București, 1989, p. 46, 78, fig. 28/7.

¹⁰ D. Berciu, *Buridava dacică*, București, 1981, p. 42, pl. 17/12.

¹¹ I. H. Crișan, *Ziridava*, Arad, 1978, p. 144, pl. 126/16.

¹² Muzeul de istorie a Transilvaniei Cluj-Napoca, nr. inv. V 390 (A₁/77).

¹³ *Römer in Rumänien*, Köln, 1969, p. 96; I. Miclea, R. Florescu, *Geto-dacii*, București, 1980, p. 78, nr. 515.

¹⁴ R. Vulpe, în *SCIV*, 6, 1—2, 1955, p. 256, fig. 23; I. Miclea, R. Florescu, *op. cit.*, p. 49, nr. 224.

¹⁵ A. Rustoiu, *loc. cit.*

¹⁶ S. Reinach, *Répertoire de la statuaire Grécque et Romaine*, II, Paris, 1897, p. 63, 347—351, 353, 370; III, Paris, 1904, p. 122; IV, Paris, 1910, p. 209—210, 214, 216—217. În Muzeul Național din Neapole am avut prilejul să văd în 1990 statuia unei femei avînd reprezentată pe unul din brațe o podoabă asemănătoare celor dacice. Nu am reușit să identific această statuie în nici unul din cataloagele pe care le-am consultat.

de la Galiče¹⁷. Aceeași situație o întâlnim pe o faleră de argint de la Jakimovo¹⁸. Pe plăcuța figurată din tezaurul de la Cioara (astăzi Săliște, jud. Alba) unul dintre cele două personaje masculine poartă astfel de podoabe pe brațe. Pe aceeași plăcuță se pot observa piese asemănătoare pe încheietura piciorului¹⁹. Având în vedere acest lucru nu trebuie exclusă ipoteza utilizării, cel puțin a unora dintre aceste piese, pe picior. În sprijinul aceleiași idei vine o statuie triumfală a împăratului Hadrian descoperită la Pola²⁰, unde se observă pe picior o brățară asemănătoare piesei încadrată în cea de-a treia variantă a tipului de podoabe la care m-am referit.

Brățara de la Șimleu Silvaniei se încadrează deci, în ansamblul obiectelor de podoabă și vestimentație specifice lumii dacice. Totodată, ea se înscrie în rîndul numeroaselor descoperiri de factură dacică din zona Măgurii Șimleului.

AUREL RUSTOIU

EIN DAKISCHER ARMRING VON ȘIMLEU SILVANIEI

(Zusammenfassung)

Zwischen den Funden von Șimleu Silvaniei zählt sich auch ein Bronzarmring, der sich im klausenburger Geschichte Museum befindet (Abb. 1/4).

Erstens wurde es von M. Roska als keltisch behandelt, aber die neusten Ausgrabungen beweisen dass es einem dakischen Typ, der aus mehrere Varianten entsteht, gehört.

Die erste Variante umfasst die Exemplare aus Șimleu Silvaniei, Cuculata, Tilișca, Ocnîța Pecica und ein, schon falsch fabrizierter Armring aus Costești.

Die zweite Variante umfasst ein Armring von Sarmizegetusa Regia (Grădiștea de Munte) und einen, der im Lalendorf (Deutschland) gefunden und als keltisch behandelt wurde, obwohl es dakisch ist.

In der dritten Variante befindet sich ein Armring aus Popești.

Dieser Armringtyp wurde in der Periode zwischen die Hälfte des I Jh. v.u.z. und die Ende des I Jh. u.z. datiert.

Die Diameter der Armringe sind von 9 bis 10 cm., nur der aus Popești hat einen Diameter von 12,3 cm., Massen die darauf weisen könnten dass wan die Armringe am Oberarm getragen hat. Das könnten auch die figurale Darstellungen beweisen (die Phaleren aus Galiče und Jakimovo mit Frauendarstellungen, die Plakete von Cioara die Männer darstellt).

Die selben Darstellungen könnten die Möglichkeit dass die Armringe am Fuss getragen wurden, nicht ausschliessen.

Der Armring aus Șimleu Silvaniei gehört also anderen Funden ringsum den Măgura Berg, wo sich warscheinlich eine wichtige Siedlung zwischen I Jh. v.u.z. und I Jh. u.z. befunden hat.

¹⁷ I. Venedikov, T. Gerasimov, *Trakiiskoto Iskustvo*, Sofia, 1973, nr. 354.

¹⁸ A. Milčev, în *ArhSofia*, XV, 1, 1973, p. 14, fig. 9/b.

¹⁹ R. Florescu, I. Miclea, *Tezaure transilvane la Kunsthistorische Museum din Viena*, București, 1979, p. 16—19, pl. 1. O interpretare recentă a reprezentărilor de pe plăcuța de argint de la Cioara, la R. Hachman, în *BerRGK*, 71, 1990, 2, p. 721—723. În general, reprezentările de pe picioarele celor două personaje figurate pe plăcuță au fost interpretate ca fiind elemente de prindere a încălțăminte. Se poate observa însă că cele două „brățări” de pe brațele personajului păstrat întreg sînt realizate la fel ca și reprezentarea de pe glezna personajului păstrat parțial. Acest lucru nu exclude ipoteza că pe picioare să fi fost reprezentate brățări.

²⁰ R. Florescu, I. Miclea, *op. cit.*, p. 26, fig. 20. Diametrul mai mare al brățării de la Popești poate constitui un argument pentru purtarea acesteia pe picior.

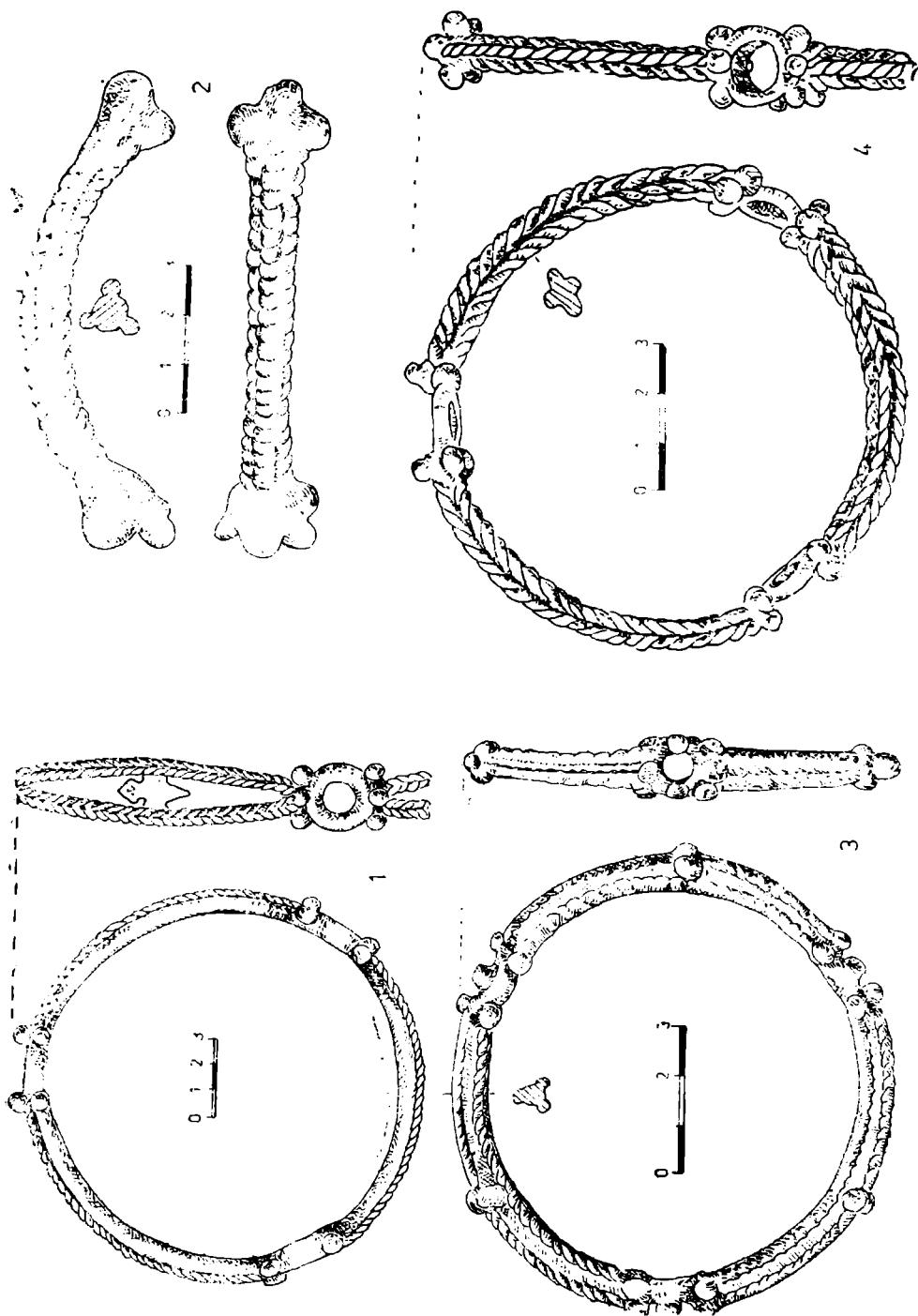

Fig. 1. 1 Popești; 2 Pecica; 3 Lalendorf; 4 Șimleu Silvaniei.